

Att glänta på locket till Pandoras ask

Aspekter på vår hantering av fusk och plagiering i studentarbeten

Maria Wählström Bäcké - Andreas Lind - Annika Malmsten

Högskolepedagogik, 10 poäng. Projektarbete. Datum: 2005-06-01.Handledare: Eva Garstedt

Innehåll

1	Introduktion	3	6	Resultat och analys	16	6.13	Fråga 13 – Antal upptäckta fall vid ämnet de senaste 12 månaderna	25
2	Bakgrund	4	6.1	Fråga 1 – Textstycken kopierade från Internet	16	6.14	Fråga 14 – Vanligast förekommande typ/er av fusk	25
	2.1 Definitioner	5	6.2	Fråga 2 – Problemlösning hämtad från Internet	17	6.15	Fråga 15 – Hantering av eventuella fall	26
	2.2 Variationer inom ämnen – exempel på problematik och motåtgärder	7	6.3	Fråga 3 – Grupparbete kopierat från annan grupp	18	6.16	Fråga 16 – Ämnets generella syn på fusk/plagiering	26
	2.2.1 Var går gränsen mellan språklig draghjälp och språklig snålskjuts?	7	6.4	Fråga 4 – Fördröjd upptäckt av kopierade texter	19	6.17	Fråga 17 – Konsekvens i ämnets hantering av fusk/plagiering	26
	2.2.2 I vilket led i skrivprocessen blir en skrivuppgift examinerande?	8	6.5	Fråga 5 – Återanvändning av individuellt arbete i grupparbete	20	6.18	Fråga 18 – Ämnets uppfattning om storleksordningen på problemet	27
	2.2.3 Examinerande ”keywords”	8	6.6	Fråga 6 – Omfattande kopiering i D-uppsats	21			
	2.2.4 Metodmoment och ändrade examinationsformer	9	6.7	Fråga 7 – Kopierad analys i muntlig redovisning	22	7	Slutdiskussion och sammanfattning	28
	2.2.5 ”Plagiarism disclaimer”	10	6.8	Fråga 8 – Bristande källhänvisning i uppsats	23		Bilagor	
3	Syfte, mål och frågeställning	11	6.9	Fråga 9 – Ämnestillhörighet	24	1	Del av ett kursdokument	
4	Metod	12	6.10	Fråga 10 – Eventuell förekomst av riktlinjer vid ämnet	24	2	Plagiarism Disclaimer anpassad för grupparbeten	
	4.1 Begränsningar och avgränsningar	13	6.11	Fråga 11 – Kännedom om eventuella riktlinjer vid ämnet	24	3	Enkät	
5	Litteraturgenomgång	14	6.12	Fråga 12 – Eventuell delgivning av riktlinjer till studenter	25			

I. Introduktion

Fusk och plagiering är inga nya fenomen på svenska universitet och högskolor, men IT och i synnerhet Internet har gjort det lättare att såväl fuska och plagiera som att undersöka och upptäcka om så har skett. Därför är det kanske inte förvånande att

en helt färsk rapport från Höskoleverket noterar att antalet studenter som blev föremål för en disciplinär åtgärd ökade med 59 procent från år 2003 till 2004, och kanske inte heller att ”antalet avstängda studenter år 2004 har ökat med 251 procent jämfört

med år 2001” (Höskoleverket, 2005). Ändå är vi övertygande om att det finns ett mycket stort mörkertal, och vi har inga svårigheter att förstå varför. Inom den akademiska världen har särskilt plagiering blivit något av en Pandoras ask (Sutherland-Smith, 2004:1) vars innehåll upplevs både skrämmande och besvärligt att handskas med, inte minst för lärare och handledare. Att det dessutom är ett tidskrävande arbete att utreda misstänkta plagieringsfall (se *Bakgrund*) lär inte göra någon mindre benägen att, om vi håller oss till ask-analogin, hellre låta locket ligga på – åtminstone för stunden. Ytterst tror vi ändå att det bland alla berörda parter, inklusive våra studenter, finns många som *vill* komma till rätta med problemet inom en överskådlig framtid. Vi är redo att åtminstone glänta på locket till Pandoras ask redan nu.

2. Bakgrund

I takt med att fler fall av plagiering upptäckts vid Karlstads universitet har ett behov vuxit fram dels av en definition av vad som räknas som fusk och plagiering, dels av någon form av riktlinjer för hur vi kan hantera dessa fall. Vår egen hantering av misstänkt fusk har hittills präglats av osäkerhet och rädsla för godtycklighet, något som inte bara är bekymmersamt ur vårt perspektiv utan också kan leda till en minskad rättssäkerhet för studenterna.

Följande har visat sig vara ett vanligt händelseförlopp vid Karlstads universitet när ett misstänkt fall av plagiering upptäcks av en lärare/examinator: först kontrolleras studentens text noga och de ställen där plagiat misstänks markeras. Dessa ställen kopplas sedan till de källor som studenten kopierat ifrån, vilket kan ske genom att söka texten i böcker eller på Internet, antingen genom att använda sökmotorn Google eller genom verktyg som till exempel Urkund eller Genuine Text. Om plagiat verifieras tar lärare/examinator kontakt med studierektor och materialet går igenom en andra gång.

Om ”bevisningen” anses hålla anmäls ärendet vidare till rektor som bestämmer om disciplinnämnden ska ta upp fallet. Disciplinnämnden vid Karlstads universitet består av rektor i rollen som ordförande, en föredragare som handlägger de fall som anmäls till disciplinnämnden, en juridisk sakkunnig, en sekreterare, en lärarrepresentant och en studentrepresentant.

Om rektor väljer att ta upp fallet skickas ärendet vidare till föredragaren som kallar anmälande lärare och student till varsitt möte där även disciplinnämndens sekreterare är närvarande. Allt material går igenom noggrant, anteckningar skrivs och skickas sedan till båda parter för kontroll och underskrift. Dessa anteckningar ligger sedan till grund för föredragaren när denne tar upp fallet vid disciplinnämndens möte, där studenten har möjlighet att närvara om hon/han så önskar. Centralt för disciplinnämndens bedömning är frågan om studenten har kopierat med ”uppsåt”. Vid mötet beslutas om eventuell påföljd (en varning eller avstängning i upp till sex månader) och därmed är ärendet avslutat

från disciplinnämndens sida, medan läraren och studenten eventuellt får förbereda sig på att möta varandra igen om studenten vill försöka slutföra sin kurs. Att döma av de fall som hittills varit på avdelningen för engelska (där interkultur ingår) upplevs denna typ av händelse ofta både som tidskrävande (enbart för läraren uppskattar vi att hanteringen av varje fall i allmänhet tar fyra till fem timmar) och känslomässigt uppslitande för alla berörda parter. Mellan lärare och student uppstår ofta känslan av att ett förtroende brutits, men kanske ännu mer förödande är upplevelsen av att lärarens och studentens ord ibland står mot varandra inför disciplinnämnden – att lärare och student, som i en lärsituation gärna strävar mot samma mål, plötsligt hamnar i en intressekonflikt där mycket står på spel inte bara för ”den misstänkte”. Även aspekter som till exempel vilken information läraren har gett om förutsättningarna för den examinerande uppgiften och hur och efter hur lång tid läraren har hanterat fallet vägs in av disciplinnämnden, så om ett fall lämnas utan åtgärd med hänvisning till brister i

någon eller några av dessa aspekter ligger det nära till hands att skuggan istället faller på läraren.

För oss som är relativt nyblivna lärare inom engelska respektive interkultur finns det alltså många frågor och funderingar kring fusk och plagiering, vilket har lett till att vi i samband med det senaste årets ökande antal fall av plagiering sett behovet av motåtgärder och förebyggande arbete. Vi har haft många och långa diskussioner med våra kollegor om hur vi ska hantera de plagieringsfall som upptäcks och det har framgått hur olika syn vi som individer kan ha på detta problemområde – i engelskan och interkulturens fall kanske inte så mycket om vad plagiering *är* men att det däremot ofta finns skiljda uppfattningar om hur det bör

hanteras och hur mycket energi och tid det får kosta. Detta understryks ytterligare när vi diskuterar ämnet med kollegor utanför avdelningen för engelska. Många lärare som hamnat i en situation där de misstänkt plagiat i ett studentarbete uttrycker även känslan av att ”de borde ha gjort mer” för att förhindra detta. Har de varit nog tydliga i sina instruktioner? Har de tillräckligt ”på fötterna” för att kunna anmäla det eventuella fall de har framför sig till disciplinnämnden? Vid informella diskussioner anser sig många lärare inte ha det. Kanske är läraren hårdare i sin bedömning av sig själv än vad omvärlden är; kanske finns det fog för hans eller hennes känsla av otillräcklighet. Vår nyfikenhet på hur andra avdelningar vid Karlstads universitet upplever och behandlar denna prob-

lematik gjorde att vi ville utföra en mer formell undersökning av eventuell förekomst av samsyn och riktlinjer.

Den 21 april 2005 hölls ett seminarium om fusk och plagiering vid Karlstads universitet. Vid detta tillfälle, när medlemmar ur disciplinnämnden, representanter från universitetets ledning och en del lärare och studenter var närvarande, berättade vi kort om de resultat vi dittills fått fram. Diskussionen vid seminariet blev livlig och de närvarande bidrog med många intressanta åsikter och erfarenheter. Det var tydligt var att många av de närvarande hade brottats med plagiering och fusk ur flera olika synvinklar och många av de tankar som dryftades då återspeglas i vår rapport.

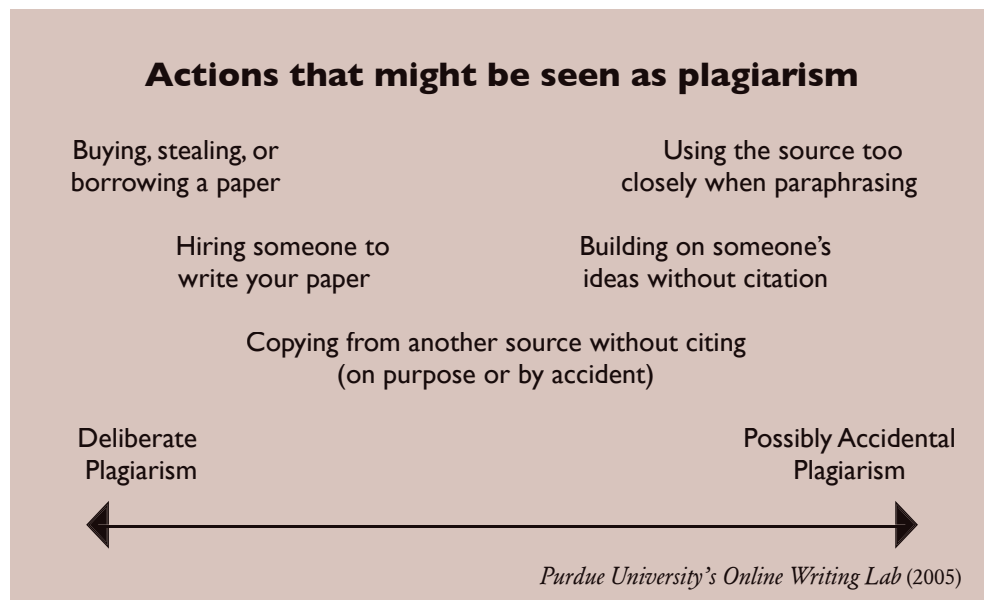
2.1 Definitioner

Under vårt projektarbete har vi ännu inte stött på någon allmängiltig definition av begreppet *fusk*, däremot några formuleringar som är avsedda för ett sammanhang men som också är överförbara på andra. Till exempel har det som tills nyligen var Riksskatteverket

formulerat [bidrags]fusk på följande vis: ”medvetna försök att för personlig vinning kringgå gällande regler” (Försäkringskassan, 2004).

Högskoleförordningen varken definierar eller använder begreppet *fusk*, men den slår däremot fast att ”Disciplinära åtgärder får vidtas mot studenter som med otillåtna hjälpmedel eller på annat sätt försöker vilseleda vid prov eller när en studieprestation annars skall bedömas” (10 kap, 1 §). Eftersom *Högskoleförordningen* ytterst är det regelverk vi är ålagda att följa har vi valt att i vårt vidare resonemang utgå ifrån det som vi uppfattar som dess indirekta definition av fusk i detta sammanhang: *försök att med otillåtna hjälpmedel eller på annat sätt vilseleda vid prov eller när en studieprestation annars ska bedömas.*¹

¹ Det kan tyckas att strävan efter ett mer fördelaktigt resultat är en komponent som bör finnas med i en definition av begreppet *fusk* i prov- och bedömningssammanhang, men vi kan tänka oss scenarier där till exempel en student som tidigare på ärlig väg uppnått goda studieresultat istället väljer att fuska för att spara tid eller ork.

Regler för grundutbildningen vid Karlstads universitet (2002) har en liknande formulering, men ger exempel på vad som betraktas som fusk snarare än att definiera själva begreppet: ”Med fusk avses bl.a. att student med otillåtna hjälpmedel eller på annat sätt försöker vilseleda lärare eller annan om den egna prestationen vid såväl muntliga och skriftliga prov, laborationer eller vid andra tillfällen när en studiepresentation ska bedömas.” (7 kap, 31 §)

Det andra begreppet, *plagiering*, förekommer inte heller i *Högskoleförordningen*, men bland annat med hjälp av den engelska motsvarigheten *plagiarism* och Googles sär-

skilda söktjänst för [engelskspråkiga] definitioner (där man skriver *define*: i sökrutan följt av det ord man vill ha definierat) har vi enats om att tillsvidare betrakta plagiering som *en form av vilseledande där en person framställer någon annans arbete som sitt eget*. Så långt har vi stöd av de allra flesta av de fyrtiotal definitioner vi stött på, men det råder delade meningar om vilka andra faktorer som avgör vad som är plagiering och i så fall i vilken grad, inte minst uppsåt och tillvägagångssätt. I figuren ovan till exempel, hämtad från *Purdue University's Online Writing Lab* (2005), illustreras hur olika förfaranden som kan betraktas som plagiering förhåller sig till ett

tänkt kontinuum mellan avsiktlighet och oavsiktlighet.

När detta projekt påbörjades gällde fortfarande 2002 års *Regler för grundutbildningen vid Karlstads universitet*, och i detta dokument nämns inte plagiering överhuvudtaget. I det regelverk som gäller sedan 1 maj i år, det reviderade dokumentet *Regler för grundutbildningen vid Karlstads universitet* (2005), har däremot följande tillägg gjorts i det avsnitt som avhandlar fusk: ”Även plagiering av text samt citat och referat där källhänvisning saknas definieras som fusk” (7 kap, 23 §). Hur detta tillägg kan tolkas och vilka förändringar det kan innebära för berörda parter tar vi upp i vår slutdiskussion.

2.2 Variationer inom ämnen – exempel på problematik och motåtgärder

I vårt arbete kom vi snabbt fram till att vi som lärare stöter på olika former av problem i vårt arbete beroende på vilket ämne vi undervisar i. Inom ämnet engelska stöter Andreas och Maria bland annat på fusk och plagiering både innehållsligt och språkfärdighetsmässigt,

1. Fall där studenten har lånat så pass många enskilda ord och fraser från webbdokumentet ifråga att hans eller hennes alster sammantaget hamnar i ett gränsland mellan lån och plagiering, och där strävan mot ett mer idiomatiskt språkbruk hamnar på kollisionkurs med strävan mot ett mer självständigt språkbruk.

2. Fall där studenten i varierande omfattning har utgått ifrån formuleringar i webbdokumentet och därefter lagt till och dragit ifrån enstaka ord och fraser efter egen förmåga.

3. Fall där studenten har skrivit av eller klistrat in hela meningar eller rentav stycken i den egna texten utan någon form av källhänvisning.

det vill säga både *vad* och *hur* studenterna skriver, vilket skiljer sig från Annikas ämne interkultur, där inte studentens färdigheter i tal eller skrift betonas, utan tonvikten istället ligger på att förstå teorier och begrepp som sedan ska kunna appliceras på studentens egna upplevelser och erfarenheter. Nedan ger vi några olika exempel på hur fusk och plagiering kan påverka vår undervisning inom ämnena engelska och interkultur.

2.2.1 Var går gränsen mellan språklig draghjälp och språklig snålshjuts?

Google och andra söktjänster med motsvarande avancerade sökfunktioner är idag oersättliga språkverktyg för Andreas och hans studenter på engelskkurser där skriftlig språkfärdighet ingår. Ibland uppstår det

dock problem när Andreas dels uppmanar studenterna att i sin skriftliga produktion kontrollera enstaka ord och fraser mot engelskspråkiga domäner av Internet för att bilda sig en uppfattning om hur, var och i vilken utsträckning dessa ord och fraser används, dels uppmuntrar dem att med reservationen ”use, but don’t abuse” ta till sig andra ämnesrelaterade ord och fraser från några av de dokument där ordet eller frasen de först sökte på förekommer. Eftersökningar av detta slag leder i de flesta fall till en i våra ögon helt regelrätt om än marginell språklig förbättring av studenternas texter, men i samband med rättning och kommentering har Andreas via just Google emellanåt också upptäckt de fall som beskrivs i rutan ovan.

Kategori (3) är enligt vår definition solklara plagieringsfall (och dessutom inte speciellt utvecklande för studenternas språkfärdighet), medan det är betydligt svårare att bedöma och klargöra reglerna för (1) and (2). "Use, but don't abuse" är en tumregel som är bekväm att ange och lätt för studenterna att bära med sig, men den är desto svårare att omsätta i praktiken. Det handlar återigen om en glidande skala där det inte är självskrivet var gränsen går mellan språklig draghjälp och språklig snålskjuts, än mindre hur man skulle kunna precisera detta i riktlinjer och regelverk.

2.2.2 I vilket led i skrivprocessen blir en skrivuppgift examinerande?

Intressant i sammanhanget är att ingen av det tiotal studenter som hittills tillhört kategori (3) ovan har anmälts till disciplinnämnden. Anledningen är att deras plagiering upptäcktes i utkast som i sig inte skulle *bedömas* (bedömningsmomentet är ju som framgår av avsnitt 2.1 en förutsättning för disciplinär påföljd) utan bara rättas och kommenteras för

vidare revidering och eventuell inkludering i en "showcase portfolio" (en examinationsform där varje student själv fått välja vilka tre respektive fyra av kursens fem respektive sex individuella skrivuppgifter han/hon vill skriva ytterligare ett utkast av för bedömning och betygsättning). Andreas har istället valt dels att tydligt markera i respektive studentarbete vilka passager han betraktar som plagiat – alltid med hänvisning till ett eller flera bifogade eller länkade originaldokument – dels att efter korrespondens eller samtal med berörd student hålla dörren öppen för en

omarbetad version av det aktuella arbetet. Fullt förståeligt har alla utom två studenter istället valt att *inte* inkludera en reviderad version av arbetet ifråga i sin "portfölj", vilket skapat en form av självsanerande system gentemot disciplinnämnden utan att varken studenten eller läraren blir bättre på att arbeta vidare med texter som innehåller plagiat. Oavsett val av examinationsform och regler för densamma tycker vi att det är problematiskt att till och med avsiktlig plagiering som upptäcks i ett tidigt stadium av skrivprocessen slinker igenom Höskoleförordningens disciplinära maskor, särskilt som den plagiering som vi *inte* upptäcker på detta stadium mycket väl kan passera obemärkt ända till det examinerande stadiet. Med andra ord, om vi som lärare blivit vilseledda i det första utkastet vi rättar och kommenterar så är det högst tänkbart att vi fortsätter att vara vilseledda i det utkast som slutligen ska bedömas.

2.2.3 Examinerande "keywords"

Maria och Annika stöter inom engelska respektive interkultur båda på en liknande

problematik när de ber sina studenter skriva nyckelord eller nyckelbegrepp (så kallade ”keywords”) från litteratur eller göra korta presentationer av teorier inom fältet. Kursernas återkommande ”keywords” är examinerande och misstänkta fall av plagiat ska enligt gällande regler därmed anmälas till disciplinnämnden.

När studenterna har till uppgift att skriva ”keywords” vid en litteraturkurs har Maria känt sig tvungen att offra möjligheten för studenterna att använda Internet, trots att det är ett utmärkt verktyg ur flera aspekter, just på grund av att verktyget missbrukats i stor utsträckning. Studenterna ska enligt instruktionerna inte stödja sin textanalys på sekundära källor, utom möjligtvis den kursbok i litteraturteori som ingår i kursen. De ska därmed helt kunna koncentrera sig på sin egen tolkning av den aktuella texten, detta eftersom uppgiftens syfte alltid har varit dels att bedöma studenternas förmåga att analysera en specifik text, dels att se hur de uttrycker sin analys på engelska.

I Annikas kurs i interkultur har ”keywords” vid studenternas veckouppgifter en liknande funktion. Syftet med ”keywords” inom interkulturen är att studenten själv ska kunna välja ut de delar ur kurslitteraturen eller de begrepp som diskuteras som hon/han tycker är viktiga, för att studenten med egna ord ska kunna formulera de begrepp eller teorier för att på så sätt få en större förståelse för dessa. Ibland händer det dock att studenten har svårt att omformulera den text han/hon har läst och istället kopierar text som finns i böcker eller på Internet.

Att utföra sina uppgifter enligt instruktionerna i både Maria och Annikas kurser skulle med andra ord göra all användning av andra textkällor överflödig. När studenterna trots detta använder sig av sådana och därifrån lånar idéer, fraser och meningar som kanske är bättre formulerade än vad de själva skulle kunna åstadkomma, undermineras syftet med just den här uppgiften.

För att dels kunna göra studenter medvetna om hur allvarligt vi ser på plagiat, dels markera att vi aktivt går in för att

uppmärksamma detsamma och samtidigt förmå studenter att undvika att plagiera, delges studenterna plagieringsinformation i tre former: muntligt, skriftligt som en del av ett kursdokument (se Bilaga 1) samt via kursens hemsida.

2.2.4 Metodmoment och ändrade examinationsformer

Informationen till studenterna fokuserar dock inte enbart på vad de bör undvika att göra. Kursmoment som källhantering och vetenskapliga metoder är en naturlig del av alla kurser och för att ytterligare minska risken att studenterna ska frestas att plagiera har både Maria och Annika ändrat vissa examinationsuppgifters utformning. Från att ha gett som uppgift att studenterna kort och gott ska analysera en text, begär Maria till exempel istället att studenterna ska analysera en text med kopplingar till ett aktuellt avsnitt i kursboken i litteraturteori. Hon har med andra ord valt att ge uppgifter som helt enkelt inte finns att hitta på nätet – ännu.

Även Annika har ändrat sin examinerande slutuppgift. Idag får studenterna en hemtentamen vars syfte är att analysera en situation eller möte med hjälp av de

kunskaper studenten har samlat på sig under kursens gång. Studentens utgångspunkt är med andra ord att välja bland de teorier och begrepp som har diskuterats under kursens gång och sätta dessa i samband med sin egen valda situation. Genom att utnyttja studentens egna personliga erfarenheter i relation till kurslitteraturen görs det svårare för studenten att kopiera en annan students arbete, från Internet eller andra källor. Då kan studenten arbeta och med egna ord reflektera över erkända teorier. Inför studenternas hemtentamen repeteras hur källhänvisningar och citat skall hanteras, samt vikten av att kunna formulera valda begrepp. Studenterna informeras även om att de har möjlighet att kontakta Annika under skrivandets gång om hon/han känner sig osäker på hur hon/han ska skriva källhänvisningar och citat.

2.2.5 "Plagiarism disclaimer"

På en del kurser i engelska och interkultur har nyligen en så kallad "plagiarism disclaimer" (se bilaga 2) införts på försök, en typ av "friskrivning" som bifogas när studen-

ten (alternativt studenterna, eftersom dokumentet också används vid grupparbeten och grupptentamina) lämnar in större arbeten eller hemtentamina. Dokumentet består i korthet av tre sektioner. En där studenten anger sitt namn, lärarens och kursens namn; en där studenten uppmanas kontrollera användning av citat, källhänvisning och källförteckning mot en checklista och därefter kryssar i om så har skett; och en tredje del där studenten med sin signatur bekräftar att de har tagit del av och förstått de regler som anges. Trots att studenterna genom att skriva på "disclaimern" förverkar möjligheten att i ett eventuellt disciplinärde hänvisa till okunskap om gällande regler (se även *Slutdiskussion och sammanfattning*), har såvitt vi vet dokumentet och särskilt dess checklista välkomnats av de lärare och studenter som hittills använt det. Vi tror återigen att de allra flesta studenter vill göra rätt för sig och gärna ser att fusk och plagiering inte lönar sig, samtidigt som dokumentet i sig kan ge tyngd åt anvisningar som läraren kanske lämnat i andra former men då utan önskad genomslagskraft.

3. Syfte, mål och frågeställning

I syfte att öka vår egen och andras medvetenhet kring fusk- och plagieringsproblematiken och hur vi hanterar densamma väljer vi att glänta på locket till det som kan liknas vid en Pandoras ask i den akademiska världen; vi studerar det som inte minst vi själva har upplevt som besvärande och osäkert när vi kommit i kontakt med fusk bland studenter, vilket i vårt fall nästan helt uteslutande skett i form av plagiering. Genom att diskutera och öka kännedomen om fusk och plagiering hoppas vi att vi och våra kollegor ska kunna känna oss tryggare och säkrare i vår lärarroll och även veta vad vi vill nå fram med till våra studenter i sammanhanget.

De frågeställningar som ligger till grund för vår undersökning är:

- Finns det eventuella riktlinjer om gränsdragning och hantering av fusk och plagiering?
- Om inte, finns det redan en samsyn mellan ämnena vid Karlstads universitet rörande fusk och plagiering som kan förklara frånvaron av utförliga riktlinjer?
- Hur kan vi utifrån svaren på ovanstående frågor bidra till arbetet mot fusk och plagiering?

4. Metod

Denna rapport är resultatet av ett i huvudsak kvalitativt arbete där vi drar paralleller mellan data från en enkätundersökning ställd till alla studierektorer i mars och april 2005, våra egna erfarenheter från undervisning, samt textmaterial som behandlar problematiken kring fusk och plagiering (se *Litteraturgenomgång*). Valet av undersökningsmetod stod mellan intervjuer och en enkät, och föll på det senare främst av följande anledningar:

- Enkäten är ett snabbare sätt att nå ut med våra frågor till universitetets alla avdelningar.

- Enkäten ger respondenten större möjlighet att svara på frågorna i sin egen takt vid önskad tidpunkt och i flera omgångar om så krävs.

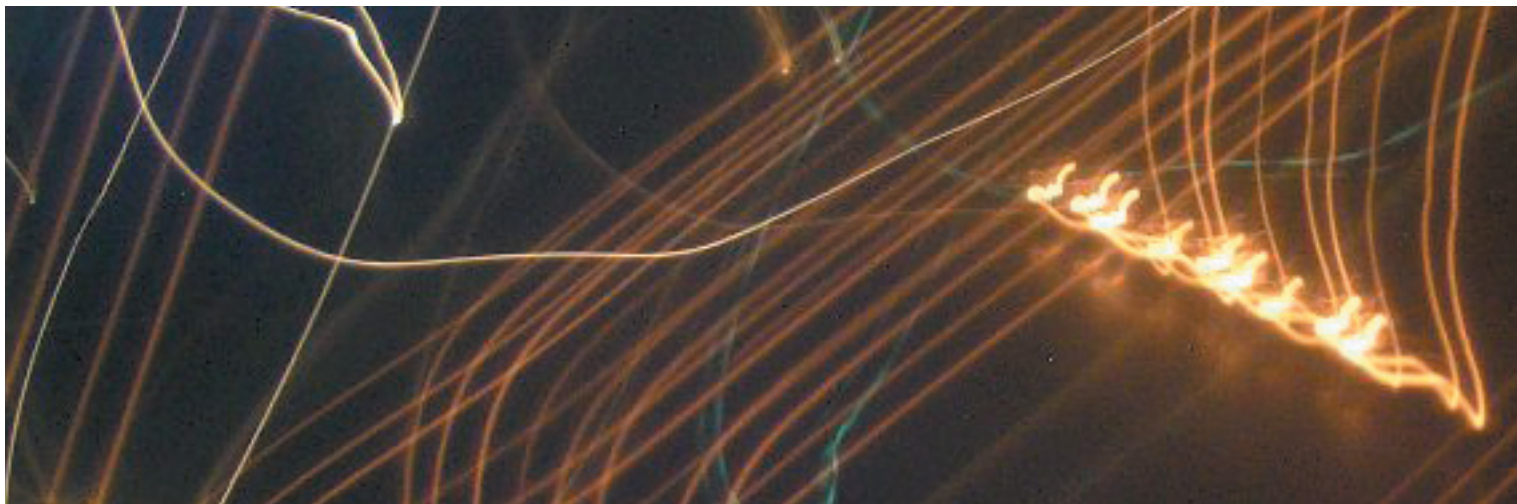
- Enkäten underlättar kvantifiering och korsjämförelser av respondenternas svar.

I en enkätundersökning kan dock aldrig säkerställas att respondenten tolkar frågan på det sätt som avsågs. Personliga intervjuer ger möjlighet till ytterligare information.

Att vi valde att rikta vår enkät till just studierektorer beror på att dessa är relativt få (46 stycken) och dessutom bör ha

god kännedom om situationen inom sina respektive ämnen. Vi ville med andra ord nå ut till så många ämnen som möjligt via så få personer som möjligt.

Av olika skäl utökades målgruppen något. En anledning är att till exempel ämnena som ingår i avdelningen för moderna språk inte har någon studierektor, och enkäten gick istället ut till respektive ämnesföreträdare vid franska, tyska och spanska. En annan är att studierektorn i fysik valde att låta enkäten gå vidare till de lärare som undervisar vid ämnet,

vilket resulterade i att det inkom fem enkäter enbart från ämnet fysik.

Den första delen av enkäten baserades på ett antal scenarier med olika grad av verklighetsbakgrund. Respondenterna ombads att utifrån åtta olika scenarier svara på frågorna ”Anser du detta vara fusk?” och ”[Anser du detta vara ett] Disciplinnämndsärende?”. Respondenterna har haft möjlighet att kommentera sina svar, vilket gör att vår kvantitativa enkät också underlättar en viss kvalitativ analys av enkätsvaren. I enkätens

andra del ombads respondenterna svara på tio frågor om hur de hanterar fusk och plagiering vid sitt ämne. Frågorna berörde bland annat en eventuell förekomst av riktlinjer vid ämnet, och i så fall hur pass kända dessa riktlinjer var bland lärare och studenter, hur ämnet väljer att hantera ett eventuellt fall av fusk/plagiering, samt vilken syn ämnet har på fusk/plagiering. Enkäten gick ut till universitetets studierektorer i början till mitten av mars 2005, och lämnades in till oss i början av april 2005. Data bearbetades sedan under senare delen av april 2005.

4.1 Begränsningar och avgränsningar

Vi upplever att vår enkät har följande begränsningar:

- Vissa respondenter fann det svårt att relatera till de olika fiktiva scenarier som presenterades i enkäten.
- Enkäten var utformad så att respondenten inte kunde vara helt anonym. (Vi bad att få veta vilket ämne han/hon arbetar vid.)
- De flesta respondenter svarade på de fiktiva scenarier som presenterades i enkäten,

dock avstod några från att svara på hur hanteringen av fusk/plagiering sköts vid ämnet.

- Denna enkät riktades till för få respondenter för att några slutsatser ska kunna dras från det statistiska utfallet i sig.

Följande berörs inte alls i vår rapport:

- Studenternas perspektiv på fusk och plagiering
- Den plagierades perspektiv och andra upphovsrättsliga aspekter
- IT-verktyg och -tjänster som är direkt ämnade för fusk och plagiering respektive sådana som är utformade för att fånga fuskare och plagiatörer. (Vi hänvisar nyfikna läsare till länksamlingen på <http://www.web-miner.com/plagiarism>.)
- Konflikter till exempel mellan Internetkultur och akademisk kultur

5. Litteraturgenomgång

Regler för grundutbildningen vid Karlstads universitet (2005) och *Högskoleförordningen* (1993:100) är ofrånkomliga dokument i en studie kring fusk och plagiering. I *Regler för grundutbildningen vid Karlstads universitet* redogörs för de lokala regler och riktlinjer som gäller undervisning och examination vid universitetet:

23§ Fusk vid kunskapsprov

Med fusk avses bl.a. att student med otillåtna hjälpmedel eller på annat sätt försöker vilseleda lärare eller annan om den egna prestationen vid såväl muntliga och skriftliga prov, laborationer eller vid andra tillfällen när en studieprestation ska bedömas. Även plagiering av text samt citat och referat där källhänvisning saknas definieras som fusk.

Om lärare eller sekreterare uppmärksammar fusk ska samråd ske med studierektor. Om misstanke om fusk därefter kvarstår ska detta skyndsamt anmälas till rektor. Rektor beslutar om ärendet ska behandlas av Disciplinnämnden. Påvisat fusk kan leda till;

- varning
- avstängning från såväl undervisning som prov

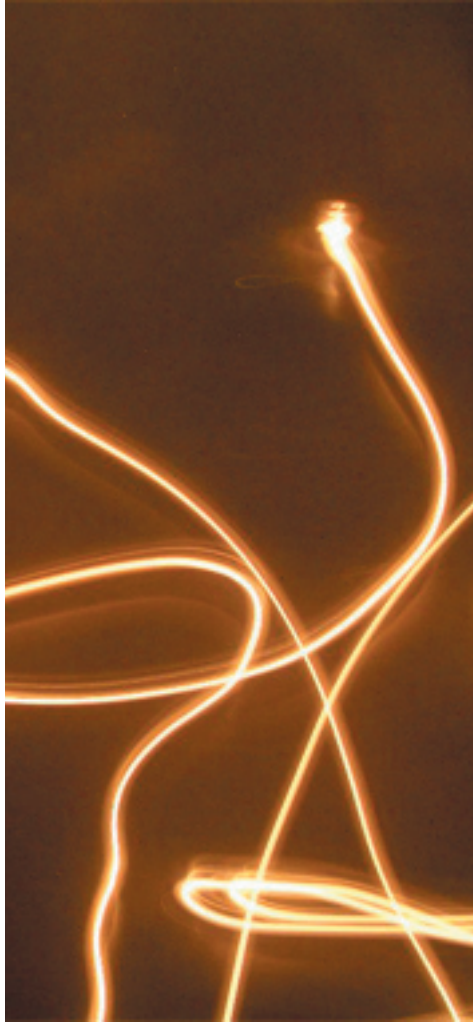
Vid misstanke om fusk ska ansvarig lärare eller examinator avvakta med rättning och bedömning tills disciplinnämnden har behandlat ärendet.

Regler för grundutbildningen vid Karlstads universitet (2005)

I *Högskoleförordningens 10 kapitel* fastslås, som tidigare nämnts, vad som gäller för fusk och plagiering vid högskolor och universitet i Sverige, samt de åtgärder lärare och studierektorer kan vidta vid fusk eller plagiering (*Högskoleförordningen 1993:100; Kapitel 10*).

I Lorraine Stefani och Jude Carrolls rapport *A Briefing on Plagiarism* (2001) presenteras svårigheterna med att definiera vad plagiering är, samt hur man kan nå ut med diskussionen till studenterna. Stefani och Carroll understryker vikten av klara definitioner gällande plagiering och att studenten får veta vad som räknas som plagiering och vad följderna blir om de plagierar en text.

I *Plagiarism: A Good Practice Guide* (2001) ger Jude Carroll och Jon Appleton många handfasta exempel på hur en akademisk kurs kan utformas så att den motverkar plagiering. Författarna menar att det i en kurs bör även ingå hur studenterna ska hantera källor, eftersom studenterna ofta har varierande erfarenhet av hur dessa skrivs. De hävdar även hur viktigt det är att hantera plagieringsfall i enlighet med de principer eller riktlinjer man har satt upp vid universitetet. För att fallen ska bedömas på ett rättvist och konsekvent sätt argumenterar författarna för att universiteten ska ha en nämnd speciellt för detta ändamål, vilket även den svenska *Högskoleförordningen* lägger fast.

I *Pandora's Box: Academic Perceptions of Student Plagiarism in Writing* (2004) av Wendy Sutherland-Smith belyses svårigheterna att upprätthålla en plagieringspolicy då *lärarna* kommer från olika kulturella och akademiska traditioner. De svårigheter hennes kollegor vid South-Coast University i Australien upplever när de ska definiera plagiering åskådliggör hur mångfacetterat begreppet är beroende på situation och akademisk bakgrund.

Alla representanter för den akademiska världen är dock inte ense om att plagieringsfenomenet är av ondo. Russell Hunt vid St. Thomas University, Kanada, till och med välkomnar det i sin artikel "Four Reasons to be Happy about Internet Plagiarism" (2002). Hunts huvudargument är att den ökande tillgången på och plagieringen av information på Internet utmanar invanda tankemönster och sällan ifrågasatta strukturer i högre utbildning, och eftersom han dessutom ifrågasätter hyllandet av omskrivningar istället för citat i studentuppsatser har vi valt att just citera Hunts tänkvärda sammanfattning:

The clearest difference between the way undergraduate students ... cite and quote and the way scholars do it in public is this: typically, the scholars are achieving something positive; the students are avoiding something negative. The conclusion we're driven to, then, is this: offering lessons and courses and workshops on "avoiding plagiarism" – indeed, posing plagiarism as a problem at all – begins at the wrong end of the stick. It might usefully be analogized to looking for a good way to teach the infield fly rule² to people who have no clear idea what baseball is.

² Tack vare Internet vet vi nu att "the infield fly rule" är en baseballregel som påstås vara svår att greppa även för aktiva utövare och vana åskådare. Nyfikna läsare kan lära sig fler bejsböllrägglar på http://www.qcbaseball.com/baseball_rules/infield_fly_rule1.aspx.

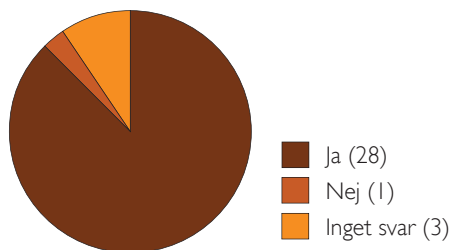
6. Resultat och analys

6.1 Fråga 1 – Textstycken kopierade från Internet

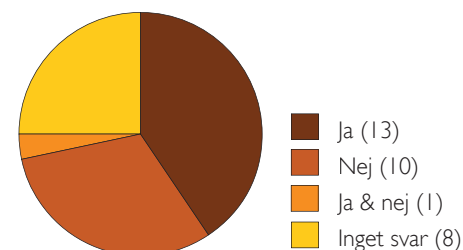
”Vid rättning av en skriftlig examinerande inlämningsuppgift upptäckts att olika textstycken är av skiftande språklig kvalitet. Efter en snabb sökning i Google hittas ett textstycke på Internet som studenten har kopierat ifrån utan att uppge källa.”

Vår undersökning gav totalt 32 svar. Del ett av enkäten (se bilaga 3), den första sidan, utgår från hur respondenterna bedömer olika former av fusk/plagiering. Del ett tar upp åtta scenarier, där respondenterna dels ska ta ställning till om de anser att studenten ifråga fuskat och dels om de skulle anmäla studenten till disciplinnämnden i det aktuella fallet. Respondenterna har haft möjlighet att kommentera sina svar. Enkätens andra sida ställer tio frågor om hur ämnena rent konkret hanterar eventuella fall av fusk/plagiering. Siffrorna inom parentes i diagrammet anger hur många av respondenterna som angett detta svar:

Anser du detta vara fusk?

Bör det anmälas till disciplinnämnden?

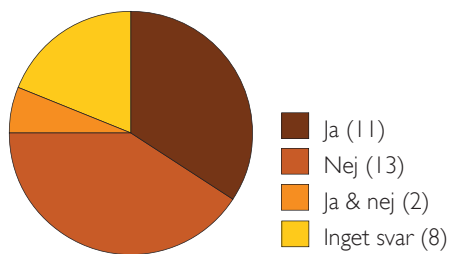
28 av respondenterna svarade att de ansåg att ovanstående scenario bör betecknas som fusk, varav en respondent lade till kommentaren ”Detta är väl ett klassiskt fall för disciplinnämnden?”, medan en annan nyanserar sitt ja-svar med följande citat: ”[Detta bör anmälas o]m det inte bara handlar om ett kort enstaka stycke. Då kan det vara ett misstag.” Svaren på frågan om ovanstående scenario borde anmälas till disciplinnämnden visade på en väsentligt större variation, och kommentarerna pekar hur respondenterna gärna vill hantera detta på egen hand: ”Diskussion om fusk med studenten”, ”Om det är fusk eller inte beror på hur mycket som kopierats”, ”Kan handla om att studenten inte haft regler klart för sig. Samtal med studierektor tillräckligt”, ”Beror på mängden längden av dessa textstycken”, ”Jag vill börja med att samtala med studenten och underkänna examinationen”, ”Diskussion med studenten om att detta är fusk”, ”Beror på situationen”, ”Beror på hur stort textstycket är. [Studenten] har gjort fel”. Bland dem som inte tycker at detta är fusk återfinns följande kommentarer: ”Okunskap el slarv från

studentens sida som korrigeras efter att ha blivit uppmärksammas på det”, ”Detta beror på om Google var ett tillåtet verktyg eller inte och om källa krävts (beroende på omfattning av kopiering)”, ”Beror på studs utb.nivå. En A-student kan av okunskap göra detta = ej fusk, men ej heller ett godkänt arbete. En D-student = fusk / plagiat”.

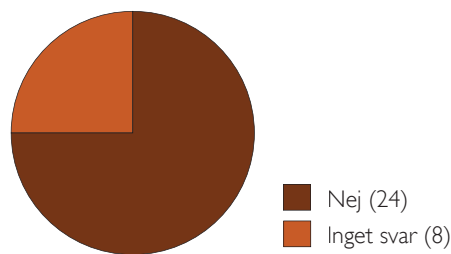
6.2 Fråga 2 – Problemlösning hämtad från Internet

”Vid en ej examinerande hemuppgiftsgenomgång presenterar en student en genial lösning på ett problem. När läraren ber studenten visa hur denne kommit fram till detta resultat erkänner studenten att problemlösningen hittats på Internet.”

Anser du detta vara fusk?

Bör det anmälas till disciplinnämnden?

I detta fall är det tydligt att respondenterna är oense om hur de ska bedöma ovanstående scenario och kommentarer som ”Icke examinerande moment bör inte gå till disciplinnämnden. Men det är ett fall av oredlighet” eller ”Jag vill använda ordet fusk enbart vid examination. Samtal m. studenten” visar på skillnaden mellan examinerande och icke examinerande uppgifter. Det är också intressant att en del av respondenterna betonar värdet av Internet och andra informationskällor oavsett på vilket sätt de används – ”Markera att det är positivt att hitta nya spännande infallsvinklar. Att hitta dem är faktiskt en kompetens i sig!”. En annan

”Icke examinerande moment bör inte gå till disciplinnämnden. Men det är ett fall av oredlighet”

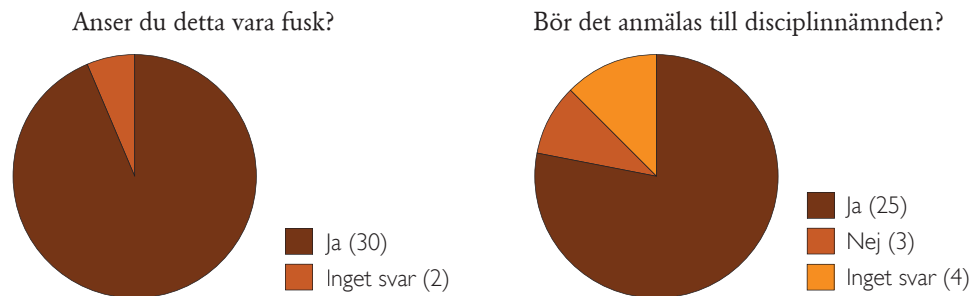
”Markera att det är positivt att hitta nya spännande infallsvinklar. Att hitta dem är faktiskt en kompetens i sig!”

respondent pekar på en tydlig distinktion gällande förmågan att analysera kontra att enbart kunna reproducera kunskap: "Om studenten förstår och kan diskutera kring problemlösningen OK". Respondenterna är för övrigt överens om att ärendet inte bör anmälas till disciplinnämnden.

6.3 Fråga 3 – Grupparbete kopierat från annan grupp

"Vid ett examinerande grupparbete på en distanskurs går en grupp in i en annan grupps mapp och kopierar deras arbete och lämnar in detta i eget namn."

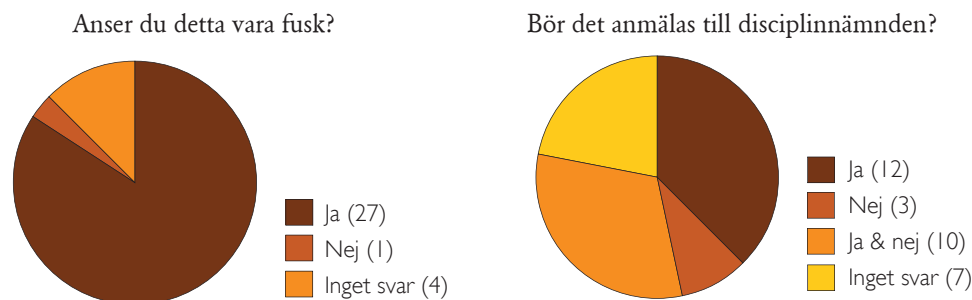
"Examinerande moment
plus samarbete:
givet fall av fusk!"

Detta är ett av de mest entydiga svaren vi fått i vår undersökning. Kommentarer: "Detta är uppenbart fusk", "Examinerande moment plus samarbete: givet fall av fusk!" och "Inte minsta tvekan – disciplinndn". Hela 30 av respondenterna anser att detta är fusk och 25 st av dem skulle också anmäla detta till disciplinnämnden.

6.4 Fråga 4 – Fördröjd upptäckt av kopierade texter

"En student har lämnat in en slutredovisning som läraren på grund av hög arbetsbelastning inte hinner titta på förrän åtta veckor senare. Då upptäcks att studenten kopierat flera sidor från två böcker och lagt in i redovisningen utan att ange källa."

27 av respondenterna anser att ovanstående scenario är fusk, men de svarar inte helt entydigt på frågan om ärendet bör anmälas till disciplinnämnden. I huvudsak ger respondenterna två typer av kommentarer. Det första hanterar problematiken kring *inte hinner titta på förrän åtta veckor senare*: "Är tidsaspekten avgörande?" frågar en respondent. En annans kommentar är "När läraren tittar på redovisningen har naturligtvis ingen betydelse i frågan om tilltaget är fusk eller ej". En tredje respondent svarar indirekt på ovan nämnda respondenters kommentarer: "Enligt regler för grundutbildning ska rättning ske tidig[e]". Följande utlåtande från disciplinnämnden vid ett liknande fall visar att tidsfaktorn beaktas: "Disciplinnämnden finner att [studenten] har försökt vilseleda vid examination, att plagiering har förekommit. Emellertid konstaterar Disciplinnämnden att handläggningstiden varit otillbörligt lång, att hanteringen i form av anmälan ej har skett skyndsamt, och lämnar därför ärendet utan åtgärd" (Disciplinnämndens rapport, dnr C2004/406).

"När läraren tittar på redovisningen har naturligtvis ingen betydelse i frågan om tilltaget är fusk eller ej"

"Enligt regler för grundutbildningen ska rättning ske tidig[e]"

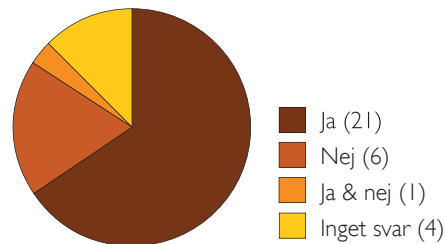
"Kan bero på att studenten inte vet hur han/hon ska förhålla sig till källor, om "vi" inte "talat om det"

I andra fall har läraren inte ansett sig ha klargjort för studenterna vad som gäller vid hantering av källor: "Kan bero på att studenten inte vet hur han/hon ska förhålla sig till källor, om "vi" inte "talat om det" eller "Diskussion med studenten om att detta är fusk". En lösning är att ansvarig lärare "[b]er studenten skriva om".

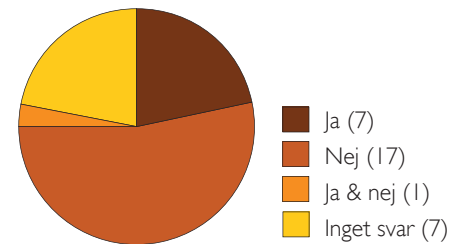
6.5 Fråga 5 – Återanvändning av individuellt arbete i grupparbete

"Ett skriftligt *icke* examinerande grupparbete har lämnats in och en student som inte ingår i gruppen reagerar på att delar av detta arbete skrevs av studenten själv och en av gruppledarna vid ett annat ämne för något år sedan. Texten är delvis omarbetad; av arbetets sju sidor är endast drygt en nyskriven."

Anser du detta vara fusk?

Bör det anmälas till disciplinnämnden?

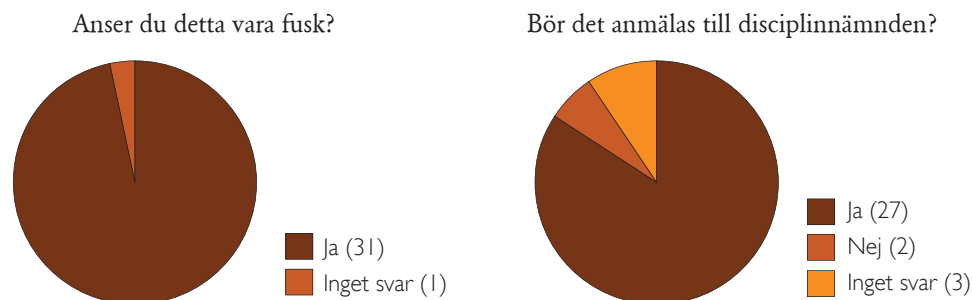

"Oredlighet i grupp återigen, men inte examination!"

Precis som vid fråga två tyder detta scenario på skillnaden mellan examinerande och icke examinerande uppgifter. Kommentarererna "Oredlighet i grupp återigen, men inte examination!", "Underkänd", "Diskussion om kravet att ange källa" och "Ber studenten skriva om" visar båda på lärarnas tendens att välja andra åtgärder än anmälan till disciplinnämnden. Återigen pekas det på lärarens ansvar att förhindra fusk hos studenterna: "Beror på hur instruktionerna till uppgiften sett ut".

6.6 Fråga 6 – Omfattande kopiering i D-uppsats

"En lärare upptäcker att en student i sin D-uppsats har kopierat en stor del från en uppsats som seminariebehandlats vid ett annat universitet. Studenten har inte angett källa."

Svaren är entydiga i fråga sex. Hela 31 av respondenterna har svarat "ja" på frågan om att detta är fusk, vilket har flera anledningar. Kommentarna visar dels på att detta ses som ett tydligt exempel på fusk – " Ingen tvekan – fusk", " Klart fall igen (jämf. 1)" och "Solklart fall" – men det visar också på att för vissa av respondenterna har studiernas nivå en avgörande betydelse: "På D-nivå kan man ej hänvisa till bristande kunskap." och "D-uppsats anger förutsättningarna – frågan är till skillnad från ovanstående frågor besvarbar."

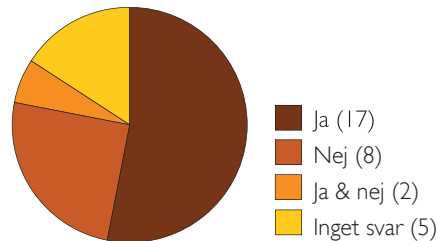
"Solklart fall"

"På D-nivå
kan man ej hänvisa till
bristande kunskap."

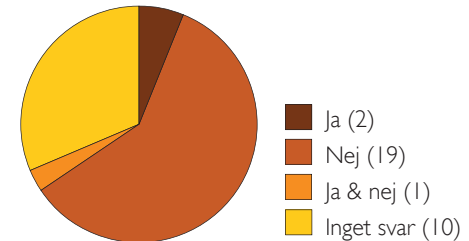
6.7 Fråga 7 – Kopierad analys i muntlig redovisning

"Vid en examinerande muntlig redovisning är det tydligt att en students analys i stort sett ordagrant följer en bok i ämnet som inte ingår i kurslitteraturen. Ingen källhänvisning ges."

Anser du detta vara fusk?

Bör det anmälas till disciplinnämnden?

"Kan vara svårt att visa om ej sem. spelats in! Samtal ev. disciplinnämnd"

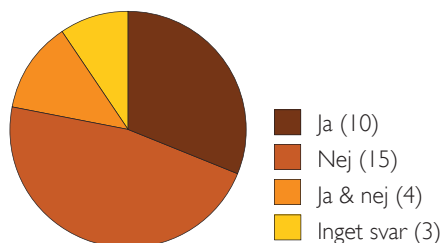
"Underkänn redovisningen"

Svaren från respondenterna pekar tydligt på svårigheten att säkerställa bevis när en lärare misstänker fusk vid muntlig examination: "Svårt att avgöra (muntligt)" och "Kan vara svårt att visa om ej sem. spelats in! Samtal ev. disciplinnämnd", men en kommentar belyser även en fördel: "Eftersom det är en muntlig examination är det rimligen inga problem att följa upp frågan för att kolla om studenten kan tänka själv". Det är "[u]pp till läraren att bedöma", och många av respondenterna svarar helt enkelt: "Studenten blir underkänd", "Underkänn redovisningen" och "Underkänd". Återigen tar en respondent upp i vilket stadium av sina studier studenten befinner sig: "Beror på studentens utb.nivå. A-student? D-student?" och en annan pekar på vikten av tydliga instruktioner gällande källhänvisning: "Diskussion om fusk och mer ingående diskussion om analysen som ej godkänns".

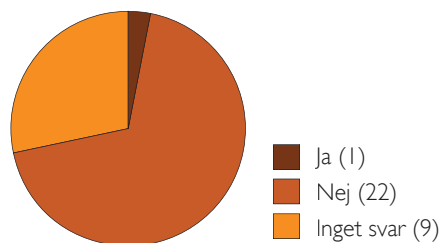
6.8 Fråga 8 – Bristande källhänvisning i uppsats

"En student har i sin uppsats inkluderat material från en källa som är omnämnd i källförteckningen, men 'citatet' är ej markerat i texten med fotnot eller citattecken."

Anser du detta vara fusk?

Bör det anmälas till disciplinnämnden?

De flesta respondenterna anser detta vara relativt vanligt förekommande: "Vet inte om man skall kalla detta "fusk". Det är oredlighet i forskning! Mkt vanligt!", "Diskussion med studenten som får komplettera", "Lindrig förseelse som dock naturligtvis bör påpekas", "Går igenom reglerna med studenten", "Tyder på bristande kunskaper i vetenskapligt skrivande". Även vid denna fråga nyanseras "straffet" utifrån den specifika situationen: "Beror på omfattning. Kan han/hon ha missat det?", "Gränsfall. Kan vara förbiseende. Samtal", "Slarv", "Slarv. Be studenten korrigera innan arbetet godkänns" och slutligen följande oväntade och tänkvärda kommentar: "Det är inte att fuska att vara dålig".

En övergripande kommentar gavs som förslag till hur man som handledare kan motverka att en student fuskar: "Viktigt vid handledning att boka in handledningstillfällen, t ex en gång i veckan för att förebygga fusk". I anslutning till del ett av enkäten har några respondenter gett ytterligare kommentarer som primärt gäller hur de ser på enkätens frågor: "I fall 1,4,8 finns brister i att ange källa. Huruvida det bör gå till disciplinnämnd beror på hur centrala de plagierade delarna är. Fall 3 är för naivt för att föra vidare". Samma respondent kommenterar vidare: "Enkäten förutsätter att fusk förekommer. Ingen är fälld för fusk det senaste året, därmed förekommer per def. inte fusk". En annan respondent kommenterar angående fråga 1-5 och 7-8: "Ingen av frågorna är tillräckligt precist formulerad för att ett vettigt svar skall kunna ges".

6.9 Fråga 9 – Ämnestillhörighet

"Vid vilket ämne arbetar du?"

Den första frågan i del två av enkäten grundar sig på att en av våra hypoteser när vi började vårt arbete var att det skulle finnas en skillnad i hur utbrett framför allt plagiering var inom, å ena sidan, det humanistiskt-samhällsvetenskapliga området och det naturvetenskapligt-tekniska området å den andra. Via korstabeller mellan fråga nio och de övriga frågorna kan vi konstatera att ingen sådan skillnad märkts. Svaren varierar lika mycket inom båda områdena.

6.10 Fråga 10 – Eventuell förekomst av riktlinjer vid ämnet

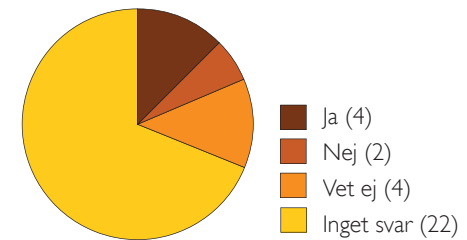
"Finns det riktlinjer vid ditt ämne för hur fusk/plagiering bör hanteras?"

Tio av respondenterna svarar att de har någon typ av riktlinjer (muntliga eller skriftliga) vid sitt ämne, men det stora flertalet svarar att det inga finns eller att man inte vet om det finns några. Trots att underlaget är begränsat i denna undersökning visar ändå korstabellerna en klar tendens att det vid ämnen som har riktlinjer i någon form finns en ökad benägenhet både att identifiera de åtta scenarierna som fusk och att anmäla misstänkt fusk vidare till disciplinnämnden.

6.11 Fråga 11 – Kännedom om eventuella riktlinjer vid ämnet

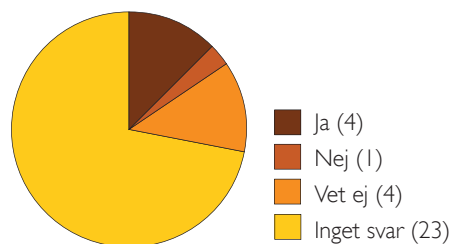
"Om ja på fråga 10, är dessa riktlinjer kända av alla som arbetar vid ämnet?"

Av de tio respondenter som svarade "ja" på fråga tio, svarar endast fyra att dessa riktlinjer är kända av dem som arbetar vid ämnet. Även vid denna fråga bekräftar korstabellerna, utifrån de data vi har, detsamma som föregående frågas tabeller visade: att ämnen som har kända riktlinjer har en större benägenhet både att identifiera fusk och att anmäla det vidare till disciplinnämnden.

6.12 Fråga 12 – Eventuell delgivning av riktlinjer till studenter

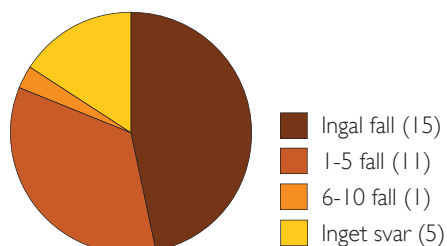
”Om ja på fråga 10, delges studenterna vid ämnet dessa riktlinjer vid kursstart?”

Även här svarar endast fyra av respondenterna att deras riktlinjer är kända av de studenter som studerar vid ämnet. Tendensen från fråga tio och elva bekräftas även av denna fråga: de ämnen som har riktlinjer identifierar oftare scenarierna som fusk och visar även en större benägenhet att anmäla till disciplinnämnden.

6.13 Fråga 13 – Antal upptäckta fall vid ämnet de senaste 12 månaderna

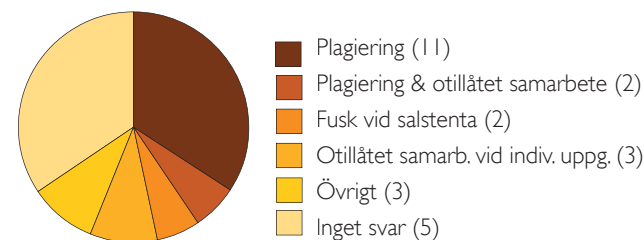
”Hur många fall av fusk/plagiering har upptäckts bland studenter vid ditt ämne under de senaste 12 månaderna?”

15 av respondenterna uppger att de inte haft något fall alls under det senaste året (mars 2004 till mars 2005). 11 stycken har haft ett till fem fall och en respondent har haft sex till tio fall. Lågt räknat innebär detta alltså att det vid universitetet som helhet förekommit minst 16 fall av fusk/plagiering under den senaste tolv månadersperioden. Vid flera scenarier svarar ämnen som haft fall av fusk att de skulle anmäla dessa till disciplinnämnden, medan de ämnen där inga fall upptäckts ofta ger kommentarer som visar att de hellre vill hantera det på andra sätt.

6.14 Fråga 14 – Vanligast förekommande typ/er av fusk

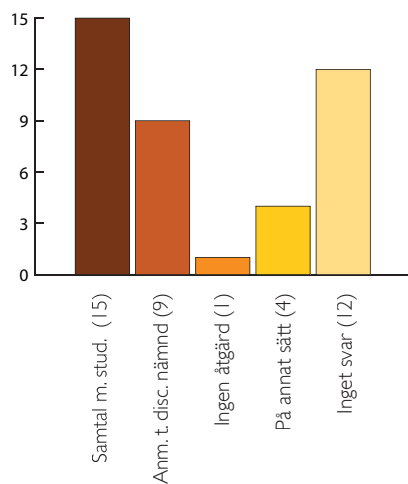
”Vilken/a typ/er av fusk är vanligast vid ditt ämne? (Kryssa gärna i flera alternativ)”

Respondenternas svar visar tydligt att den vanligaste typen av fusk har varit plagiering. De andra typerna av fusk förekommer också, men inte i lika stor utsträckning. När respondenten kryssat i ”övrigt” har följande kommentarer givits: ”det misstänkta fallet handlar om plagiat av egen uppsats till ny uppsats”, ”slarviga, obetänksamma citat”, ”förekommer knappast aldrig, känner till 1 fall på 6 år”, ”kopierat labrapport (det är mätdatauträkningar som varit kopierade). 1 ggn under 20 år”. Två av de ovan nämnda kommentarerna antyder därmed även de fall av ”plagiat”.

6.15 Fråga 15 – Hantering av eventuella fall

"Hur hanterades i så fall detta/dessa fall?
(Kryssa gärna i flera alternativ)"

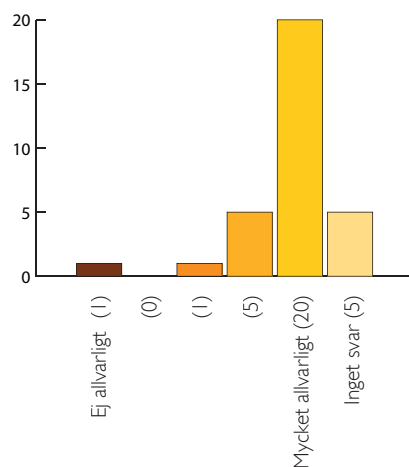

Ett vanligt svar var att respondenterna ofta tog ett samtal med den student som var misstänkt för fusk, vilket i en del fall sedan ledde till en anmälan till disciplinnämnden. Av dem som har kryssat i "annat sätt" förtydligar de detta med följande kommentarer: "avstängning av konton", "[e]tt fall av laborationsrapport. Studenten fick skriva om den", "fusket ledde ingen vart – studenten var ej godkänd", "fick

göra om laborationen" respektive "studenten blev underkänd".

6.16 Fråga 16 – Ämnets generella syn på fusk/plagiering

"Hur ser ämnet generellt på fenomenet fusk/plagiering? (Var god ringa in på skalan nedan)"

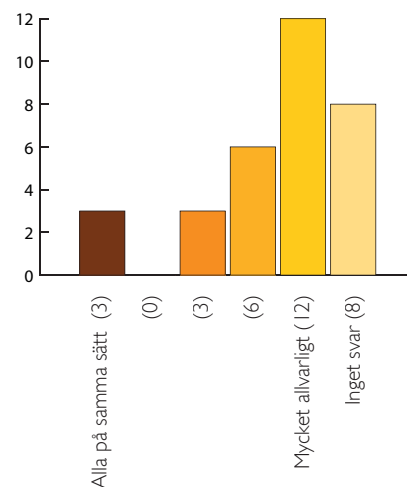

25 av de 32 respondenterna ringar in en fyra eller femma, det vill säga de anser att ämnet generellt ser ganska eller mycket allvarligt

på problemet. Fem har valt att inte svara på frågan. Korstabellerna visar att ämnena överlag ser allvarligt på fusk oavsett om de anser att misstänkta fall bör anmälas till disciplinnämnden eller ej.

6.17 Fråga 17 – Konsekvens i ämnets hantering av fusk/plagiering

"Hur hanteras fall av fusk/plagiering vid ämnet? (Var god ringa in på skalan nedan)"

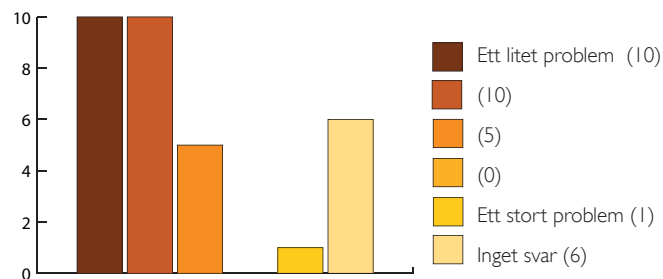

18 av de 32 respondenterna ringar in en fyra eller femma, det vill säga de menar att ämnet

hanterar enskilda fall utifrån den aktuella kontexten. Det finns alltså ingen praxis att luta sig emot. Åtta stycken har valt att inte svara på frågan.

6.18 Fråga 18 – Ämnets uppfattning om storleksordningen på problemet

"Hur stort problem anses fusk/plagiering vara vid ditt ämne? (Var god ringa in på skalan nedan)"

Överlag anses problemet med fusk/plagiering inte vara så stort vid de ämnena som besvarat enkäten. 20 stycken svarar att det är ett litet eller ganska litet problem. Sex av respondenterna har valt att inte svara på frågan överhuvudtaget.

7. Slutdiskussion och sammanfattning

I vårt eget sökande efter information kring fusk och plagiering har det visat sig att befintligt regelverk främst hanterar det som kan betecknas som disciplinnämndsärenden och hur dessa fall då ska hanteras på ett rättssäkert sätt, det vill säga när plagiering eller fusk redan har upptäckts. Framför allt stödjer vi oss då på lagtexten som styr vår verksamhet, *Högskoleförordningen* (1993:100), och *Regler för grundutbildningen vid Karlstads universitet* (2005). Tidigare har dock inte plagiering som företeelse nämnts i några regler och därför är det högst intressant att det av den nyligen reviderade versionen av *Regler för grundutbildningen vid Karlstads universitet* klart framgår att ”Även plagiering av text samt citat och referat där källhänvisning saknas definieras som fusk” (7 kap, 23 §). Men även om detta nu omnämns i reglerna är det ändå inte helt tydligt hur vi som lärare ska agera när

vi upptäcker ett misstänkt fall av fusk. Om vi tänker oss att en student utelämnar en källa vid ett citat, trots utförliga muntliga och skriftliga instruktioner, hur ska vi då tolka ovanstående bestämmelse? Den ”hårda” tolkningen skulle innebära att frågan om uppsåt blir irrelevant genom hela processen, vilket betyder att inte ens disciplinnämnden kan avskrivna ett fall av plagiering med hänvisning till omedveten handling. En missad källhänvisning skulle alltid anses vara gjord med uppsåt att vilseleda lärare eller examinator. En något ”mjukare” tolkning av bestämmelsen skulle medföra att läraren oavsett om det var ett misstag eller inte måste anmäla händelsen och överlämna till disciplinnämnden att bedöma handlingen. Den ”mjuka” tolkningen innebär att läraren enbart åläggs att överlämna till disciplinnämnden fall där han eller hon misstänker att handlingen är avsiktlig, vilket

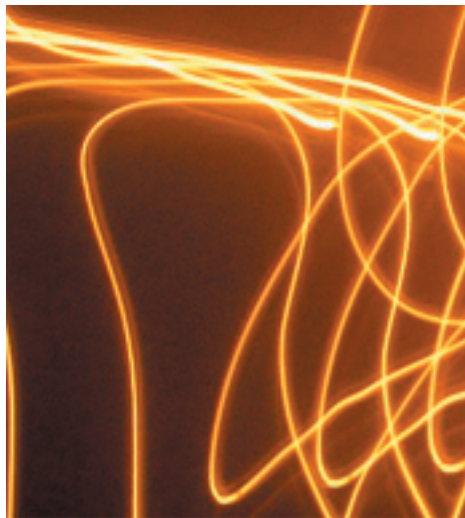
inte skulle innebära någon större skillnad mot hur många tolkat tidigare förutsättningar. Av ett nyligen cirkulerat informationsblad från Lena Fries, utredare och föredragare i disciplinnämnden, framgår dock att ”för att något skall anses vara fusk i juridisk mening kvävs emellertid en medvetenhet om vad man gör, ett så kallat uppsåt att vilseleda” (Fries, 2005-05-07), vilket antyder att någon av de ”mjuka” tolkningarna kommer att vara Karlstads universitets disciplinnämnds hållning även fortsättningsvis.

Generella riktlinjer om hur lärare kan arbeta för att förebygga fusk och plagiering har ännu inte tagits fram vid Karlstads universitet, kanske för att detta problem totalt sett ännu är relativt nytt. Flera ämnen svarar i enkäten att de inte har upptäckt några fall av fusk och plagiering, medan andra redan nu har skapat egna riktlinjer, vilket kan tolkas som att ett

behov av tydliga förhållningregler föreligger. Frånvaron av generella riktlinjer kan förklaras av svårigheten att utforma riktlinjer som passar alla ämnen, eller, som Wendy Sutherland-Smith diskuterar, alla kulturer. Enkäten visar tydligt att det i nuläget inte finns någon tydlig samsyn mellan ämnena vid Karlstads universitet rörande fusk och plagiering. Vid endast två av de uppmålad scenarierna, det ena där en grupp kopierat från en annan grupps arbete och lämnat in detta i eget namn och det andra en D-uppsats där en student kopierat en stor del från en redan seminariebehandlad uppsats, är respondenterna huvudsakligen eniga. Av kommentarerna att döma är det enkelt för respondenterna att motivera sin ståndpunkt vid dessa fall. Vid resten av frågorna uppvisas en mer eller mindre heterogen svarsbild. I många fall anger respondenterna olika förbehåll som nyanserar och gör en bedömning av respektive fall mer kontextbaserad. I de fall där respondenterna har nyanserat sina svar återfinns ofta fraser som "det beror på", vilket indikerar att tydliga riktlinjer hade

minskat osäkerhetsmarginalen för läraren som då hade haft möjlighet att vara tydligare inför studenterna. Intressant är att vissa av de kommentarer vi har fått främst på del ett av vår enkät handlar om svårigheten att besvara frågorna eftersom de inte anses applicerbara på just den respondentens ämne, vilket även med största sannolikhet skulle vara fallet om universitetet tog fram generella riktlinjer. Svårigheten tycks alltså vara att formulera riktlinjer som är tillräckligt specifika och tydliga för att all berörd personal ska ha något

att stödja sig på, men samtidigt tillräckligt generella för att passa alla – en inte helt enkel ekvation.

På ämnen som haft fall av fusk brottas således undervisande personal redan nu med behovet av att ge tydlig information till studenterna om vad som räknas som plagiering och hur det hanteras – vikten av tydliga definitioner understryks av forskare som Lorraine Stefani och Jude Carrolls. Respondenternas svar visar på den osäkerhet som undervisande personal känner när de inte vet hur de ska hantera misstänkta plagieringar, vilket i förlängningen innebär att dessa har svårt att agera. Det som har skett hittills vid Karlstads universitet är att många lärare vid enskilda ämnen har försökt skapa mer eller mindre gemensamma "fuskförebyggande", kursspecifika riktlinjer. Ett exempel är att på engelskan har många lärare redan i sin kursinformation utformat eller hänvisat till text som förklarar vad plagiering är och vad som händer om plagiering upptäcks i studentarbeten. Från och med vårterminen 2005 har även en "plagiarism disclaimer"

använts på försök på många kurser inom engelska och interkultur, där studenten skriver under på att hon/han är införstådd med de regler som gäller och noggrant har gått igenom sina citat och källhänvisningar (se bilaga 2). Disclaimern har ännu inte utvärderats av någon part, men vi kan redan nu föreställa oss två tänkbara problem. Först och främst känns det lite oroande att den buffertzonen gentemot disciplinnämnden som vi i vissa sammanhang (till exempel processkrivning) upplevt vara för stor nu *försvinner helt och hållet* i och med följande passage:

Failure to acknowledge quotations will be penalised and any substantial plagiarism – for example, unacknowledged quotation that extends for more than a few lines, or extended close paraphrasing of a critical work – will automatically be reported to the university disciplinary board and can lead to suspension.

Formuleringen lämnar inget som helst utrymme för misstag och slarv, och dessutom avper-

sonifieras läraren eller annan person som är ålagd att göra en anmälan – det är lätt att få en känsla av ett maskineri som automatiskt rullar igång utom vår kontroll.

Vi har också funderat på vilken praktisk funktion och juridisk status dokumentet får om studenten kryssar i ”Nej”-rutan på en eller flera checklistans frågor. Ska läraren då till exempel låta bli att rätta/betygsätta uppgiften eller rätta uppgiften och sedan låta disciplinnämnden ta ställning till misstänkt plagiering och då väga in att studenten kryssat ”Nej”?

Om vi återknyter till avpersonifieringen av anmälaren kan det vara värt att uppmärksamma att de lärare som har riktlinjer att stödja sig på mer benägna att anmäla misstänkta fall till disciplinnämnden än de som inte har riktlinjer, åtminstone att döma av våra korstabeller. Det kan kopplas till att det kan upplevas lättare att anmäla med stöd av och hänvisning till ”Systemet” – att kunna peka på en formulering och säga ”beklagar, men jag är helt enkelt skyldig att anmäla dig”.

Som framgår av diskussionen fram till

nu är ”tydlighet” det ständigt återkommande nyckelordet i vår undersökning och rapport – tydlighet både när det gäller vad plagiering är och hur allvarligt den akademiska världen ser på det, men även tydlighet när det gäller information om källhantering och vetenskapliga metoder. I den bästa av världar borde således inte plagiering förekomma på en kurs:

- där nödvändig information erbjuds om hur plagiering definieras och undviks
- där källhantering och vetenskapliga metoder ingår som ett särskilt kursmoment
- där förutsättningarna för examinerande uppgifter inte inbjuder till plagiering
- där alla är införstådda med att fusk och plagiering inte har någon plats i en akademisk värld

Men vi lever inte direkt i den bästa av världar, åtminstone inte om man med det menar en tydlig, entydig, enkelt dechifferbar och förutsägbar värld. Det faktum att nya fall hela tiden upptäcks – även om de är något färre till antalet – visar på att plagiering förekommer

trots att vår information till studenterna blivit mer utförlig. Problemet måste med andra ord angripas på fler sätt än de ovan nämnda.

Kanske kan just det mångbottnade upplevas vara det mest intressanta i sammanhanget. Dessutom kan det som upplevs som en önskad effekt av en i övrigt positiv utveckling naturligtvis omvärderas med tiden. När vi om ett par år ser tillbaka på våra försök att komma tillrätta med problemet kommer vi kanske rentav att uppleva dessa som reaktionära, krampaktiga och desperata. Hunt uppmanar oss att välkomna den ökande plagieringen från Internet, men där vi står idag kan vi bara sträcka oss till att välkomna de utmaningar som vi och våra undervisnings- och examinationsformer ställs inför. Samtidigt ser vi en risk med låta plagieringsproblemet styra valet av examinationsformen i alltför hög grad, dels eftersom det finns risk för att man överger en god pedagogisk grundidé för att några få missbrukar den, dels för att vi kanske ska dra oss för att tro att vi någonsin hittar en examinationsform som i sig utesluter alla former av fusk.

De riktlinjer som finns idag för hur fusk och plagiering ska hanteras kan inte anses heltäckande. Att mycket få av de texter vi läst tar upp något om hur undervisande personal skulle kunna arbeta på ett förebyggande sätt kan anses som en brist, men en problematik som ännu mer sällan diskuteras är hur lärare ska hantera av disciplinnämnden redan avgjorda ärenden, det vill säga när studenter som anmälts kommer tillbaka för att slutföra sin kurs. En typ av problematik som berördes vid seminariet den 1 juni 2005 var vad som händer när en student, som har blivit varnad eller avstängd av disciplinnämnden för att till exempel ha plagierat i sin C-uppsats, lämnar in en reviderad uppsats till sin handledare. Bör en uppsats där plagiering tidigare upptäckts anses ”förverkad”, det vill säga borde studenten skriva en helt ny uppsats för att bli godkänd, eller är det tillåtet för studenten rätta till den gamla? Hur mycket extra tid är det rimligt att handledaren lägger ner på en uppsats som i ett tidigare skede innehållit plagiat? Har en student som fällt för plagiering förverkat

sin rätt till uppsatshandledning på uppsatsen ifråga eller rentav överhuvudtaget?

Det är inte svårt att föreställa sig det prekära i en situation där samarbetet mellan lärare och student försvåras av att det vi betraktar som ett förtroende mellan handledare och student har brutits. En lärare, som kanske delvis skuldbelägger sig själv för eventuella oklarheter i sina instruktioner, måste då stryka ett streck över det som hänt och fortsätta att arbeta med en student som med största sannolikhet känner sig obekvämt inför den lärare som anmält henne/honom till disciplinnämnden men som för att bli färdig med sin utbildning är tvungen att fortsätta. Om vi tänker oss ett scenario där läraren vid misstanke om fusk överlåter ärendet till studierektor, ämnesföreträdare eller examinator, som i sin tur anmäler fallet samt sköter den fortsatta kontakten med student och disciplinnämnd från ämnets sida, kan det vara ett sätt att underlätta både för den enskilda läraren och studenten då den senare återupptar kursen efter en eventuell disciplinär påföljd. Dock får man inte glömma att situationen

lika gärna kan kompliceras ytterligare av att fler människor involveras i processen – ju längre informationskedja desto större risk för missförstånd och misstolkningar. Något som ännu tydligare talar för att läraren själv bör vara den som handhar ärendet är att denne vet vilka instruktioner han eller hon har gett och kan sitt ämne. Ytterligare ett problem med en lösning där studierektor, ämnesföreträdare eller examinator skulle agera mellanhand är att dessa oftast själva är lärare på vissa kurser, vilket innebär att även de riskerar att hamna i ”upptäckarens” roll. Tydligt är dock att läraren, precis som studenten, behöver stöd i denna situation, men exakt hur detta ska se ut är svårt att förutse i skrivande stund. Det vi vet med säkerhet är att Pandoras ask är öppen och att vi är tvungna att ta tag i dess innehåll – omgående.

Referenser

”Anmälan om misstanke om vilseledande vid examination” (2004), protokoll från disciplinnämndens möte. Dnr C2004/406.

“Avoiding Plagiarism” (2005), *Purdue University’s Online Writing Lab* [www]. Hämtat från <http://owl.english.purdue.edu/handouts/print/research/PDFs/r_plagiar.pdf> 20 april 2005.

Carroll, Jude och Appleton, Jon (2001), *Plagiarism: A Good Practice Guide*. Joint Information Systems Committee, Oxford Brookes University [www]. Hämtat från <http://www.jisc.ac.uk/uploaded_documents/brookes.pdf> 25 maj 2005.

Fries, Lena (2005-05-07), ”Nio ärenden har avgjorts av disciplinnämnden hittills under 2005”. Internt cirkulär, Karlstads universitet.

Försäkringskassan (2004), ”RFV efter tredelad undersökning: Inga tecken på omfattande fusk med sjukpenningförsäkringen” [www]. Hämtat från <http://www.forsakringskassan.se/press/pressmed/pm2004/pm23_04/index.php> 26 maj 2005.

Google (2005) [www]. <<http://www.google.com>> 8 juni 2005.

Högskoleförordningen (1993:100) [www]. Hämtat från <http://www.hsv.se/sv/CollectionServlet?select_tree=268&page_id=214&view=0> 27 maj 2005.

Högskoleverket (2005), ”Disciplinärenden 2004 vid högskolor och universitet med statligt huvudmannaskap” [www]. Hämtat från <<http://web2.hsv.se/publikationer/rapporter/2005/0528R.pdf>> 8 juni 2005.

”Regler för grundutbildningen vid Karlstads universitet” (2002). Dnr 448/02.

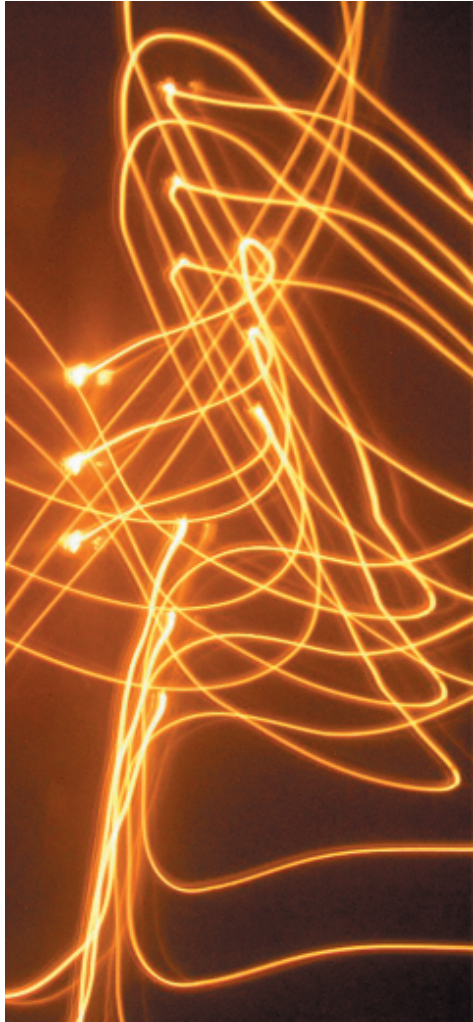
Hämtat från <www.intra.kau.se/dokument/upload/82F318D81d6b6239F7gIp16E9F90/Reglergrundutbild.pdf> 18 april 2005.

”Regler för grundutbildningen vid Karlstads universitet” (2005). Dnr C2005/232.

Hämtat från <www.intra.kau.se/dokument/upload/82F318D80cb251B7EBpXw32BB6D5/grundutbildningsregl05.pdf> 26 maj 2005.

Stefani, Lorraine & Carroll, Jude (2001), *A Briefing on Plagiarism*. Hämtat från <<http://www.swap.ac.uk/docs/ltsn/assess/10Plagiarism.rtf>> 26 maj 2005.

Sutherland-Smith, Wendy (2004), “Pandora’s box: academic perceptions of student plagiarism in writing”. *Journal of English for Academic Purposes*.

Karlstads Universitet, Högskolepedagogik, 2005. Foto och layout: Maria Wählström Bäcké